
ЗАДУЖБИНА
ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ

Библиотека
ЗБОРНИЦИ

4

Организациони одбор скупа

Проф. др Миодраг Стојановић, председник

Проф. др Душан Иванић

Проф. др Војислав Јелић

Радомир Путник

Др Милан Радуловић

Проф. др Драган Симеуновић

За издавача

Мирјана Драгаш

Рецензенти

Проф. др Војислав Јелић

Проф. др Миодраг Стојановић

Доситеј Обрадовић

*и верске
слободе*
Зборник
радова

Научни скуп

Задужбина
„Доситеј Обрадовић”

Уредници

Војислав Јелић
Миодраг Стојановић

Штампање Зборника подржала
Канцеларија за сарадњу са црквама и верским заједницама
Владе Републике Србије

САДРЖАЈ

Уводна реч.	7
Владета Јеротић, <i>Досићеј Обрадовић</i>	9
Јовица Тркуља, <i>Људска њрава и толеранција</i>	13
Војислав Јелић, <i>Верска толеранција, вера, љубав</i>	19
Душан Иванић, <i>Досићеј – њранице толеранције</i>	25
Милан Радуловић, <i>Досићејева верска слобода</i>	31
Миодраг Стојановић, <i>Досићејево рационалистичко- њросветиштељско схвањање слободе вероисповести</i>	45
Љубивоје Стојановић, <i>Религијска култура у делима Досићеја Обрадовића</i>	51
Драган Симеуновић, <i>Полијичка димензија Досићејеве толеранције</i>	75
Александра Павловић, <i>Било нас је четворо: Бој, мој њријатељ, мој учитељ и ја: „њприродњавање” Боја и верска толеранција у делу Досићеја Обрадовића</i>	95
Жарко Петковић, <i>Пињање верске толеранције у универзалној држави: Јевреји и Рим између два усњанка (70. и 138. њодине)</i>	109
Дејан Милић, <i>Бојољубље, човекољубље и родољубље у делу Досићеја Обрадовића</i>	115

Бојан Јовановић, <i>Досијејејев однос према религији у концепцији стварања српске нације</i>	123
Александар Раковић, <i>Државно-верски дијалој Републике Србије и Савезне Републике Југославије (2000–2013)</i>	131
Индекс имена	145

УДК 2(497.11:491.1)

Александар Раковић¹

Институт за новију историју Србије, Београд

ДРЖАВНО-ВЕРСКИ ДИЈАЛОГ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И
САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ (2000–2013)²

а основу архивске трађе Министарства вера Републике Србије, литературе, штампе и личних забелешки, рад приказује усешан државно-верски дијалог који Република Србија остварује у правосејном, правном, друштвеном, дипломатском и научном виду у континуираној од 2000. до 2013. године.

¹ Александар Раковић је био државни службеник Савезног министарства вера (2001–2003) и Министарства вера Републике Србије (2008–2012). Координатор је међуверске сарадње Републике Србије: 1. Координатор Међурелигијског савета Министарства вера Републике Србије (2010–2012); 2. Координатор Првог међуверског дијалога Републике Србије и Републике Индонезије у Београду (2011); 3. Координатор Међуверског округлог стола Универзитета у Београду (2013); 4. Координатор Другог међуверског дијалога Републике Србије и Републике Индонезије у Џакарти (2013). У име Републике Србије поднео је пет реферата и говорио на четири годишња састанка ОЕБС-а о људским правима и верским слободама: у Варшави (2009. и 2011) и Бечу (2010. и 2011).

² Рад је настао у оквиру пројекта „Срби и Србија у југословенском и међународном контексту: унутрашњи развитак и положај у европској/светској заједници” (47027), који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

Кључне речи: Република Србија, СР Југославија, државно-верски дијалог, међуверски склад, верска толеранција.

У претходној деценији били смо сведоци неуморног наметања осећаја кривице нашим државним органима за тобожње непоштовање верских права. У таквим дисквалификацијама предњачиле су Сједињене Америчке Државе, које су у извештајима о верским слободама, за сваку земљу у свету, износиле критике, примедбе и похвале. За Републику Србију су из године у годину понављане дисквалификације да „не поштује верске слободе” и да су наша законска решења у овом пољу „рестриктивна” и „дискриминаторна”.³

Истоветне критике и примедбе Министарству вера Републике Србије, некада нешто ублажене, али суштински исте, испостављали су представници међународних организација које се баве људским и верским правима.⁴ У таквим дисквалификацијама следио их је мањи број домаћих невладиних организација.⁵

Државно-верски дијалог Републике Србије и Савезне Републике Југославије у поменутих извештајима и публикацијама или је превиђан или му није давано на значају.

Насупрот томе, ако би државно-верски дијалог наше земље био објективно осветљен, уочило би се да просветни, правни, друштвени, дипломатски, научни и други домаћаји настали у сарадњи државних органа и црква и верских заједница пружају слику о Републици Србији као земљи у којој тече складан и плононосан државно-верски дијалог.

Иако је Министарство вера Републике Србије основано 1991,⁶ а један од савезних министара током деведесетих био на челу Савезне комисије за односе са верским заједницама⁷ док 28. јуна 2000. није основано Савезно министарство вера⁸ – државно-верски дијалог наше земље добио је јаснију узлазну путању тек након победе Демократске опозиције Србије над Социјалистичком партијом Србије на савезним изборима (2000).

³ Узмимо амерички *Извештај о верским слободама у Републици Србији 2011*. Иако сваки други њихов извештај из године у годину не одступа од истоветних оптужби: *International Religious Freedom Report for 2011: Serbia*: <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/religiousfreedom/index.htm?dliid=192859>.

⁴ Забелешке Александра Раковића (2008–2012).

⁵ За изричит пример погледати публикацију Центра за развој цивилног друштва: *Верске слободе у Србији – сјање, џрејреке, мојућности*, Зрењанин 2009.

⁶ *Владе Србије*, Београд 2005, 492.

⁷ „Priča s naslovne strane”, *Vreme*, 8. јул 2000.

⁸ *B92*, 28. јун 2000.

Министри вера Републике Србије	Министри вера СР Југославије
Драган Драгојловић (1991–1998)	Лепосава Милићевић (2000)
Милан Радовановић (1998–2000)	проф. др Богољуб Шијаковић (2000–2001)
Гордана Аничих (2000–2001)	Савезни секретар за вере СР Југославије
проф. др Војислав Миловановић (2001–2004)	проф. др Богољуб Шијаковић (2001–2003)
проф. др Милан Радуловић (2004–2007)	
Радомир Наумов (2007–2008)	
проф. др Богољуб Шијаковић (2008–2011)	
мр Срђан Срећковић (2011–2012)	
Директор Канцеларије за сарадњу с црквама и верским заједницама Републике Србије	
др Милета Радојевић (2012–)	

Стога ћемо овај процес пратити од 4. новембра 2000. када је за савезног министра вера именован проф. др Богољуб Шијаковић,⁹ а потом је 25. јануара 2001. за министра вера Републике Србије постављен проф. др Војислав Миловановић.¹⁰ Од тада постоји непрекинут низ успеха у државно-верском дијалогу наше земље.

Државно-верски дијалог и верска настава

Савезно министарство вера је 2001. поднело највећи терет када је реч о државно-верском дијалогу ради повратка верске наставе у основне и средње школе Републике Србије (пошто је верска настава нестала из југословенских школа после 1945. с доласком комуниста на власт). Ово је било сасвим очекивано с обзиром да је Савезно министарство вера било комплетније и бројније од Министарства вера Републике Србије. Док је у Савезном министарству вера радило петнаестак државних службеника, у Министарству вера Републике Србије број је тада тек био нешто већи од пет државних службеника.¹¹

Савезно министарство вера је од марта до јуна 2001. организовало два округла стола и пет састанака, на којима су размењена мишљења државних функционера, верских поглавара и високодостојника као и научне и стручне јавности о увођењу верске наставе у наше школе. Савезно министарство вера је с тим у вези формирало радну групу коју су чинили поглавари и високодостојници традиционалних цр-

⁹ *Сусрећ државе и цркве*, Београд 2003, 5.

¹⁰ *Владе Србије*, 526.

¹¹ *Сусрећ државе и цркве*, 7–8.

кава и верских заједница: Српске православне цркве, Римокатоличке цркве, Исламске заједнице Србије, Јеврејске заједнице, Словачке евангеличке цркве, Реформатске хришћанске цркве и Евангеличке хришћанске цркве. Допринос су давали и представници Исламске заједнице Санџака. У име Српске православне цркве чланови радне групе били су владика бачки проф. др Иринеј Буловић и владика браничевски проф. др Игнатије Мидић, у име Римокатоличке цркве надбискуп београдски Станислав Хочевар, у име Исламске заједнице Србије муфтија хаџи Хамдија Јусуфспахић, у име Исламске заједнице Санџака муфтија Муамер Зукорлић, у име Јеврејске заједнице рабин Исак Асиел, поглавари протестантских цркава као и представници Богословског факултета Српске православне цркве, Гази Иса-бег медресе у Новом Пазару и други.¹²

Савезно министарство вера, Министарство вера Републике Србије и радна група припремили су *Захтјев за ѿвраћај верске насѿаве у државне школе*, који су 11. јуна 2001. потписали сви поглавари традиционалних цркава и верских заједница у нашој земљи. Поред тога, поглавари традиционалних цркава и верских заједница потписали су 26. јуна 2001. заједничку *Изјаву за јавност*.¹³

Упркос томе што су Савезно министарство вера, Министарство вера Републике Србије и традиционалне цркве и верске заједнице узеле став да верску наставу треба вратити у основне и средње школе, отпор томе су пружали Министарство просвете Републике Србије и власти у Републици Црној Гори, које су кренуле путем сепаратизма.¹⁴

У том моменту се чинило да цури драгоцено време за решење којим би верска настава била враћена у наше школе за школску 2001/2002. годину. Међутим, председник Владе Републике Србије др Зоран Ђинђић преузео је одговорност за ову одлуку. Прво је 4. јула 2001. члановима Светог архијерејског синода Српске православне цркве саопштио да ће верска настава у основним и средњим школама у Републици Србији почети наредне школске године, а потом је 5. јула 2001. то потврдио и поглаварима традиционалних цркава и верских заједница на састанку у Влади Републике Србије.¹⁵

Тим поводом Влада Републике Србије донела је *Уредбу о орѿановању и осѿваривању верске насѿаве и насѿаве алѿтернативној ѿредмети у основној и средњој школи* (24. јул 2001). Овом уредбом не

¹² *Исѿо*, 56–58.

¹³ *Исѿо*, 58.

¹⁴ *Исѿо*, 59.

¹⁵ „Шта је истина, а шта лаж или сан у причама Чедомира Јовановића”, саопштење Информативне службе Српске православне цркве, 11. април 2005.

само да је уведена верска настава и формирана Комисија за верску наставу (коју чине по један представник традиционалних цркава и верских заједница и по три представника Министарства просвете и Министарства вера Републике Србије) већ су први пут у неком законском или подзаконском акту набројане традиционалне цркве и верске заједнице у Републици Србији: „Српска православна црква, Исламска заједница, Католичка црква, Словачка евангеличка црква а. в., Јеврејска заједница, Реформатска хришћанска црква и Евангеличка хришћанска црква а. в.”¹⁶

Верска настава у основним и средњим школама у Републици Србији почела је 2. новембра 2001. године.¹⁷

Влада Републике Србије је у новембру 2004. донела *Одлуку о образовању Комисије за верску наставу у основним и средњим школама*, којом су додатно утврђени задаци ове комисије, док је потврђен њен састав прописан 2001. године.¹⁸

Државно-верски дијалог Савезног министарства вера и Министарства вера Републике Србије с традиционалним црквама и верским заједницама ради повратка верске наставе у наше школе био је пример складног односа и консензуса о кључним питањима.

Док је овај вид дијалога вођен на највишем нивоу између поглавара и високодостојника традиционалних цркава и верских заједница, министара вера (проф. др Богољуб Шијаковић и проф. др Војислав Миловановић) па и премијера Републике Србије др Зорана Ђинђића, посебан допринос државно-верском дијалогу у пољу верске наставе пружају научно-стручни скупови који су одржани 2005. и 2006. док је министар вера био проф. др Милан Радуловић.¹⁹

Прво је реч о *Окружном сјелу о њановима, њројрамима и уџбеницима за верску наставу* у организацији Министарства вера, Министарства просвете, Комисије за верску наставу у основним и средњим школама и Завода за уџбенике (15. март 2005). А потом се ради о Семинару свих вероучитеља у Србији, који је одржан 4. фебруара 2006. у препуној дворани центра „Сава”, у организацији Министарства вера, Министарства просвете и Комисије за верску наставу у основним и средњим школама, чиме је државно-верски дијалог отишао у ширину и дубину: од верских поглавара и државних функционера ка вероучитељима, стручњацима и државним службеницима па даље према ученицима и њиховим родитељима.²⁰

¹⁶ *Службени њланик Републике Србије*, 46/2001 од 27. јула 2001.

¹⁷ *Сусрећ државе и цркве*, 60.

¹⁸ *Службени њланик Републике Србије*, 123/2004 од 16. новембра 2004.

¹⁹ *Јединствено у различитости: верска настава у Србији*, Београд 2008, 3.

²⁰ *Истио*, 3.

Седнице Комисије за верску наставу у основним и средњим школама редовно су одржаване до 2012. године, када је укинута Министарство вера Републике Србије. Упркос томе, док се и данас (2014) чека на обнову рада Комисије за верску наставу у основним и средњим школама, верска настава у Републици Србији се неометано одвија јер је њен статус законски утврђен. Услови и начин извођена верске наставе и радноправни статус вероучитеља регулисани су Законом о основама система образовања и васпитања, Законом о основној школи и Законом о средњој школи.

Када је реч о верској настави, поменимо да је Влада Републике Србије 9. јануара 2004. донела решење којим је Православни богословски факултет враћен под окриље Универзитета у Београду. Наиме, на предлог свих традиционалних цркава и верских заједница у Републици Србији и уз подршку 22 факултета Универзитета у Београду, Влада Републике Србије усвојила је решење о оглашавању ништавним решења Владе Народне Републике Србије од 15. фебруара 1952, којим је Православни богословски факултет уклоњен из састава Универзитета у Београду.²¹

Представник Српске православне цркве и један представник из реда традиционалних цркава и верских заједница у Републици Србији бирају се у Народној скупштини Републике Србије већ годинама за чланове Националног просветног савета.²²

Поглавари традиционалних цркава и верских заједница у Републици Србији (патријарх српски Иринеј, надбискуп Станислав Хочевар, реис-ул-улема Адем Зилкић, рабин Исак Асиел), верски високодостојници (владика јегарски Порфирије, муфтија Мухамед Јусуфспахић), бивши министри вера (професори Богољуб Шијаковић и Милан Радуловић) и бројни научници окупили су се 10. јуна 2013. на међуверском округлом столу „Религија, наука, култура: допринос светских религија науци и култури – верска баштина као предмет истраживања на Универзитету у Београду”, који је одржан у Ректорату Универзитета у Београду. Скуп је организовала Канцеларија омбудсмана Универзитета у Београду, на чијем је челу проф. др Бранко Ракић, а округли сто је отворио ректор Универзитета у Београду проф. др Владимир Бумбаширевић.²³ Универзитет у Београду први је пут у својој историји окупио овако висок међуверски скуп.

²¹ „Богословски факултет враћен у састав Београдског универзитета”, *Танјуг*, 9. јануар 2004.

²² *Одлука Народне скупштинине Републике Србије о избору чланова Националног просветног савета*, 25. мај 2011.

²³ Данко Страхињић, „Допринос светских религија науци и култури”, *Православље*, 1. јул 2013.

Можемо да закључимо како успешна имплементација верске наставе у основним и средњим школама, као и повратак Православног богословског факултета на Универзитет у Београду, представљају прве велике успехе у државно-верском дијалогу Републике Србије и Савезне Републике Југославије.

Државно-верски дијалог и законодавна делатност

Државно-верски дијалог између Савезног министарства вера и Министарства вера Републике Србије давао је плодове и у сфери законодавне делатности. На првом месту реч је о Предлогу закона о верској слободи, који је био пред изгласавањем у Савезној скупштини 2002. и 2003, као и о Закону о црквама и верским заједницама, који је Народна скупштина Републике Србије усвојила 2006. године.

Професор Сима Аврамовић ово назива „двема фазама” у изграђивању државно-црквеног права у нашој земљи.²⁴

Савезни министар вера проф. др Богољуб Шијаковић формирао је 19. фебруара 2001. радну групу за израду савезног закона о верској слободи. На челу радне групе био је проф. др Сима Аврамовић, а стручна мишљења давали су и инострани експерти (проф. др Герхард Робертс, проф. др Хараламбос Папастатис, проф. др Кол Дарам и проф. др Силвио Ферари). Завршна верзија Нацрта закона о верској слободи дата је 20. новембра 2001. на разматрање представницима традиционалних цркава и верских заједница.²⁵ Један број примедби које су дале традиционалне цркве и верске заједнице имплементиран је у Нацрт закона о верској слободи.²⁶

Савезна влада је 4. априла 2002. усвојила Предлог закона о верској слободи. Веће република Савезне скупштине прихватило је предлог овог закона 13. новембра 2002, али у Већу грађана Савезне скупштине предлог закона није добио већину (27. новембар 2002) и враћен је Савезној влади да понови процедуру. Савезна влада је 12. децембра 2002. још једном упутила Предлог закона о верској слободи у скупштинску процедуру. Веће република је 17. децембра 2002. поново

²⁴ Сима Аврамовић, *Прилози насћанку државно-црквеној йрава у Србији*, Београд 2007, 14–21.

²⁵ Богољуб Шијаковић, *Ойледање у конйексћу: о знању и вјери, йредању и иденйћийейу, цркви и држави*, Београд 2011, 396–397.

²⁶ *Сусрећ државе и цркве*, 12.

усвојило предлог закона, а када се 31. јануара 2003. очекивало да предлог закона буде коначно усвојен, због чарки између посланика Српске радикалне странке и Демократске странке прекинута је седница Већа грађана, која никада није настављена јер је СР Југославија 4. фебруара 2003. трансформисана у Државну Заједницу Србија и Црна Гора.²⁷

Иако Предлог закона о верској слободи стицајем околности није усвојен у оба већа Савезне скупштине, па самим тим и није постао законски акт, неспорно је да је државно-верски дијалог био чинилац који је помогао да овај брижљиво припреман текст дође на корак до усвајања.

Министарство вера Републике Србије, на чијем је челу био професор Милан Радуловић, упутило је 1. јула 2004. на јавну расправу Преднацрт закона о црквама и верским заједницама. Предлоге, коментаре и примедбе на овај текст достављали су цркве и верске заједнице, установе, политичке организације, невладин сектор, струковна удружења и други. Током 2005. године одржане су три јавне расправе о Преднацрту закона о црквама и верским заједницама у којима су мишљење дали представници цркава и верских заједница, домаћи и инострани експерти (углавном они који су већ дали позитивно мишљење о претходном предлогу савезног закона), представници наших државних органа и међународних организација. Потом је уобличен Нацрт закона о црквама и верским заједницама, за чију коначну верзију се министар Радуловић посебно захвалио проф. др Иринеју Буловићу (Српска православна црква), проф. др Андрији Копиловићу (Римокатоличка црква у Србији), проф. др Сими Аврамовићу (Правни факултету у Београду) и проф. др Богољубу Шијаковићу (Православни богословски факултет у Београду). За Нацрт закона о црквама и верским заједницама сагласност су дали Комисија Светог архијерејског сабора Српске православне цркве, Бискупска конференција Светих Ђирила и Методија Римокатоличке цркве, Исламска заједница, Јеврејска заједница и све три традиционалне протестантске цркве у Републици Србији. Народна скупштина Републике Србије усвојила је Закон о црквама и верским заједницама 20. априла 2006.²⁸

У Народној скупштини Републике Србије 2006. године усвојен је и Закон о враћању (реституцији) имовине црквама и верским заједницама (*Службени јласник*, 46/2006), а низ закона и подзаконских аката потом је регулисао имовинска права цркава и верских заједница, пореске олакшице за цркве и верске заједнице, социјална

²⁷ Богољуб Шијаковић, нав. дело, 397–398.

²⁸ Милан Радуловић, *Обнова српској државно-црквеној њрава*, Београд 2009, 18–24.

права свештенства и монаштва, статус вероучитеља.²⁹ Не заборавимо да је 1. августа 2013. започела служба војном свештенству у Војсци Србије.³⁰

Закон о црквама и верским заједницама још једном је подвукао спремност државе и црква и верских заједница да воде темељан дијалог. Консултације и дијалог између државних органа и црква и верских заједница постали су, дакле, пракса и када је реч о законодавној делатности.

Међурелигијски савет Министарства вера Републике Србије

Државно-верски дијалог Републике Србије подигнут је на највиши институционални ниво оснивањем Међурелигијског савета Министарства вера Републике Србије.

Министар Шијаковић је 17. јуна 2010. установио Међурелигијски савет Министарства вера, који су, поред њега, чинили високодостојници традиционалних црква и верских заједница. За чланове Међурелигијског савета именовани су: проф. др Иринеј Буловић (епископ бачки Српске православне цркве), монсињор Станислав Хочевар (надбискуп београдски Римокатоличке цркве у Србији), ефендија Адем Зилкић (реис-ул-улема Исламске заједнице Србије) и господин Исак Асиел (рабин Јеврејске заједнице у Србији).³¹

Задаци Међурелигијског савета били су: афирмисање верске слободе и верске културе, објављивање саопштења (посланица) о важним друштвеним питањима, организовање научних скупова, трибина, округлих столова и саветовања о актуелним темама, учествовање у припреми нормативних решења, разматрање и тумачење тенденција јавног живота, разматрање значаја верске слободе и верске културе у европском контексту.³²

Међурелигијски савет је од јуна до децембра 2010. одржао четири седнице. Нажалост, након спајања Министарства вера и Министар-

²⁹ О томе више на сајту Канцеларије за сарадњу с црквама и верским заједницама: www.vere.gov.rs.

³⁰ „Војска Србије: војни свештеници поново у служби”, *Вечерње новости*, 1. август 2013.

³¹ Архива Министарства вера Републике Србије, *Решење о образовању Међурелигијског савета Министарства вера*, 17. јун 2010.

³² *Истио*.

ства дијаспоре у Министарство вера и дијаспоре Републике Србије (14. март 2011) Међурелигијски савет више није заседао.³³ Рад Међурелигијског савета до данас (2014) није обновљен ни у оквиру Канцеларије за сарадњу с црквама и верским заједницама.

Међуверски дијалог Републике Србије и Републике Индонезије

Повод за понуду Републици Србији за одржавање билатералног међуверског дијалога са Републиком Индонезијом стигао је након оснивања Међурелигијског савета Министарства вера Републике Србије. То је била прилика да Република Србија и Срби као најзападнији православни народ размене мишљење о верској толеранцији са најисточнијом и највећом муслиманском земљом на свету – Републиком Индонезијом. Министар Шијаковић и амбасадор Републике Индонезије у Београду Семуел Самсон су у фебруару 2011. усагласили да Први билатерални међуверски дијалог Србије и Индонезије, на високом државно-верском нивоу, треба да се одржи у априлу 2011. у Београду.³⁴

Међуверски дијалог Србије и Индонезије (7–9. април 2011) одвијао се у три целине: 1. Међуверска конференција у Палати Србија (7. април), 2. успостављање научне сарадње (8. април), 3. завршни састанак и дискусија у Амбасади Индонезије (9. април).³⁵

Обе делегације су се састојале од државних функционера, највиших и високих представника цркава и верских заједница, научника, дипломата и државних службеника вишег ранга. Република Србија никада пре тога није имала такав тип билатералног дијалога, нити је имала прилику да окупи мешовиту државно-верску делегацију на високом нивоу. Указала се и прилика да никада складнији међуверски односи у Републици Србији тиме буду подвучени управо током међуверског дијалога са Републиком Индонезијом.³⁶

³³ Забелешке Александра Раковића.

³⁴ Архива Министарства вера Републике Србије, *Извештај са састанка министара вера Републике Србије и проф. др Бољубица Шијаковића и амбасадора Републике Индонезије Семуела Самсона од 10. фебруара 2011.* (са извештајем са састанка њихових сарадника од 14. фебруара 2011), број 337–00–3/2011–01 од 17. фебруара 2011.

³⁵ Александар Раковић, „Међуверски дијалог Србије и Индонезије (2011), позитивно искуство у државној политици Републике Србије”, *Право, вера, култура*, Београд 2012, 195.

³⁶ *Исто*, 195.

Након кратког билатералног сусрета двеју делегација у Палати Србија, министар вера и дијаспоре мр Срђан Срећковић отворио је Међуверску конференцију Србије и Индонезије. Патријарх српски Иринеј је беседом на Међуверској конференцији благословио сусрет делегација двеју пријатељских земаља.³⁷

Државно-верску делегацију Републике Србије чинили су: проф. др Богољуб Шијаковић (сада у својству државног секретара за веру), проф. др Иринеј Буловић (епископ бачки Српске православне цркве, декан Православног богословског факултета у Београду), ефендија Адем Зилкић (реис-ул-улема Исламске заједнице Србије), монсињор Станислав Хочевар (надбискуп београдски Римокатоличке цркве у Србији), рабин Исак Асиел (Јеврејска заједница у Србији), Самуел Врбовски (бискуп Словачке евангеличке цркве), Арпад Долински (супериндентант Евангеличке хришћанске цркве), Иштван-Чете Семеша (бискуп Реформатске хришћанске цркве), доц. др Порфирије Перић (епископ јегарски Српске православне цркве), ефендија Мухамед Јусуфспахић (муфтија београдски Исламске заједнице Србије), др Александар Раковић (координатор Међурелигијског савета), проф. др Љубодраг Димић (Филозофски факултет у Београду), амбасадор Радомир Живковић (шеф одсека за Југоисточну Азију у Министарству спољних послова). Поред тога, патријарх српски је за свог представника на међуверском дијалогу именовано проф. др Радована Биговића (Православни богословски факултет у Београду), а Министарство спољних послова је одредило амбасадора Владислава Младеновића (заменика помоћника министра спољних послова) да такође узме учешће у међуверском дијалогу Србије и Индонезије.³⁸

Госте из Индонезије примио је и ректор Универзитета у Београду проф. др Бранко Ковачевић, потписани су споразуми о сарадњи Православног богословског факултета Универзитета у Београду и Факултета за исламске науке у Београду са Исламским државним универзитетом Шариф Хидајатула у Џакарти. Делегација Индонезије посетила је Народну скупштину Републике Србије, као и Бели двор, где их је угостио принц Александар Карађорђевић.³⁹

Шеф делегације Индонезије Андри Хади казао је да је Међуверски дијалог са Србијом био „најбољи до сада” јер „смо имали утисак да разговарамо са читавом Србијом”.⁴⁰

³⁷ *Истио*, 195.

³⁸ *Истио*, 194–195.

³⁹ *Истио*, 196–197.

⁴⁰ Забелешке Александра Раковића са састанка у Народној скупштини Републике Србије, 8. април 2011.

Државно-верска делегација Републике Србије боравила је у званичној посети Републици Индонезији од 22. до 25. октобра 2013. године ради учешћа на Другом билатералном међуверском дијалогу Србије и Индонезије. У историји Републике Србије ово је најзначајнија државно-верска делегација, поред оне која је у априлу 2011. формирана за Први билатерални међуверски дијалог са Индонезијом.⁴¹

Први пут у историји Србије и Југославије државни функционери и сви верски поглавари наше земље заједно су 2013. године отпутовали у званичну посету страни држави: Његова светост патријарх српски Иринеј (шеф верског дела делегације), др Милета Радојевић (шеф државног дела делегације, директор Канцеларије Владе Републике Србије за сарадњу с црквама и верским заједницама), др Драган Новаковић (помоћник директора Канцеларије), монсињор Станислав Хочевар (надбискуп београдски Римокатоличке цркве у Србији), ефендија Адем Зилкић (реис-ул-улема Исламске заједнице Србије), господин Исак Асиел (рабин Јеврејске заједнице у Србији), ефендија Мухамед Јусуфспахић (муфтија србијански и београдски имам, заменик реис-ул-улеме Исламске заједнице Србије), проф. др Драгомир Сандо (продекан за науку на Православном богословском факултету Универзитета у Београду), др Александар Раковић (координатор билатералног међуверског дијалога Србије и Индонезије и председник Друштва српско-индонежанског пријатељства „Нусантара”), протођакон Радомир Ракић (главни и одговорни уредник Информативне службе Српске православне цркве).⁴²

Цакарџа Иосиј, утицајни дневни лист који излази на енглеском језику и окренут је ка дипломатском кору, објавио је да је долазак државно-верске делегације Србије „историјска посета” јер први пут један православни патријарх посећује Индонезију.⁴³

Нашу делегацију у Индонезији примили су председник Представничког дома Народне скупштине Републике Индонезије др Марзуки Али, координациони министар за народна питања Агунг Лаксоно, други државни званичници, као и представници исламске заједнице, римокатоличке цркве и православне заједнице у Индонезији.⁴⁴

За Међуверску конференцију (23. октобар 2013), с темом која се тиче верских и културних различитости, Република Индонезија је формирала државно-верску делегацију, коју су, поред функционера

⁴¹ Александар Раковић, „Јачање државних и верских веза Србије и Индонезије”, *Православље*, 1. новембар 2013.

⁴² *Истио*.

⁴³ *Истио*.

⁴⁴ *Истио*.

из Министарстава спољних послова и вера, чинили универзитетски професори муслиманске, протестантске, римокатоличке, хиндуистичке, будистичке, конфуцијанистичке и православне вероисповести. С наше стране говорили су представници Републике Србије, Српске православне цркве, Римокатоличке цркве у Србији, Исламске заједнице Србије и Јеврејске заједнице у Србији.⁴⁵

Два билатерална међуверска дијалога са Републиком Индонезијом (2011, 2013) била су прилика да ставове и мишљења о верским темама размене све велике религије света. Република Србија је изашла из локалног и регионалног оквира међуверског дијалога и ушла у најшири простор глобалног међуверског дијалога. Република Индонезија води међуверски дијалог са преко двадесет држава у свету, а управо је међуверски дијалог са Републиком Србијом оценила као најбољи који је икада водила. Такође, државно-верски дијалог Републике Србије ушао је у спољно-политичке токове као вид меке дипломатије наше земље.

Aleksandar Raković

RELIGION–STATE DIALOGUE IN THE REPUBLIC OF SERBIA AND THE FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA (2000–2013)

Summary

Between 2000 and 2013, we witnessed an ongoing dialogue on the religion–state relationship between the official institutions and bodies of the Republic of Serbia (formerly the Federal Republic of Yugoslavia) and traditional churches and religious communities. During this religion–state dialogue, which lasted for almost fifteen years, the most important results were achieved in the educational, legal, social, diplomatic and scholarly fields. In its character, the religion–state dialogue between the Republic of Serbia and traditional churches and religious communities in our country outgrew local and regional limits and shifted into the sphere of a global inter-religious dialogue.

⁴⁵ *Исто.*

ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ И ВЕРСКЕ СЛОБОДЕ
Зборник радова

Издавач
ЗАДУЖБИНА „ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ”
Београд, Змај Јовина 4
zaduzbinadositej@open.telekom.rs
www.dositejeva-zaduzbina.rs

За издавача
Мирјана Драгаш

Ликовна ојрема
Добрило Николић

Лекѿура и корекѿура
Ана Љ. Петровић

Техничка ѿриѿрема
Чигоја штампа

Шѿамѿа
Чигоја штампа

Тираж
500

ISBN 978-86-87583-16-0

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37:929 Обрадовић Д.(082)
821.163.41.09 Обрадовић Д.(082)
27-67(497.11)"17/18"(082)
322(497.11)"17/18"(082)

ДОСИТЕЈ Обрадовић и верске слободе (2013 ;
Београд)

Зборник радова / Научни скуп Доситеј
Обрадовић и верске слободе, [10. децембар
2013., Београд] ; [организатор] Задужбина
"Доситеј Обрадовић" ; уредници Војислав
Јелић, Миодраг Стојановић. – Београд :
Задужбина "Доситеј Обрадовић", 2014 (Београд
: Чигоја штампа). – 149 стр. : вињете ; 24
cm. – (Библиотека Зборници / Задужбина
"Доситеј Обрадовић" ; 4)

Тираж 500. – Реч уредника: стр. 7–8. –
Напомене уз текст. – Регистар.

ISBN 978-86-87583-16-0

1. Задужбина "Доситеј Обрадовић" (Београд)
а) Обрадовић, Доситеј (око 1739–1811) –
Зборници б) Верске слободе – Зборници
COBISS.SR-ID 208241420